

ráfiák tanúsítják) soha nem tudnak unalmassá válni. A szemlélő kíváncsiságát különösképp csiklandozhatják a sírszéli alkalmakat feledtető monumentumok, amelyek a tavasz- és termékenységnepre emlékeztetnek. Ugyancsak rendbontóak a koronás kőemberek fotói. „Termékenység istenasszonya, földédesanyja bizonyára valahány népnek volt egykoron, ilyen mély tartományban már hasonlóképp gondolkodunk... Pogány-keresztény Boldogasszonyunk, a magyar néplélek jóvoltából koronával megtisztelt Mária és a türkök Umaj istenasszonya most összekapcsolódnak képzeletünkben, mint ha roppant messziről rokonok lennének. Effélét megérezhetünk – bizonyítani a tudomány feladata.” Lám, így érünk vissza a fájdalmas szavú Máriához. „Maraggyun urodum”, azaz: maradjon uracskám, zokogta ő. Az ember persze nem töltheti föl magát hittel, ha nem emlékszik, honnan, milyen forrásból serdült ki elsajátítandó hite. Most itt van a hit tanulni való részéből egy merítésnyi; tessék kedvet érezni hozzá.

KELEMEN LAJOS

(*Masszi Kiadó, Budapest, 2002. 120 o. 2990 Ft*)

Szép napok

„Bunda, bunda, szőrös bunda, pina megy az úton, lökd oldalba! Irha-bunda, köpönyeg, nyálazd meg a pöcsömet!”

Ez egy fiatalkorú leányanya, Maja mantrája (Tóth Orsi, színészhallgató, a legjobb női karakteralakítás díját kapta a múlt Szemlén, megérdemelten; irányt vesztett cicababa, prózai és pengefinom) két tolófájás között, egy működő mosógép mellett. Köröskörül az egész mosodában más mosógépek is örvénylenek kíméletlenül neki-nekizajongva, a belőlük programozott munkaterv szerint. Sűrűsödnek a fájások, elfolyik a magzatvíz. Aztán Mária, a mosodás. Ő segédkezik a titkos szülésnél két adag mosnivaló között (Wéber Kata, színészhallgató; dermesztő tárgyilagosság, fanatizmus és manipulatív hajlam, tökéletes Antimária). Vértől csatakos újszülött. Mária kifizeti és magához veszi a gyereket. Neki már kerek a világ: munka, férj és gyerek. Szemre hibátlan a teste is, egész élete is, de sejthető, hogy mindkettő inkább ahhoz a kerekablakos, kibelezett mosógéphez hasonlatos, amelyben szeretett öccse fürdik majd magzati pózban, egy későbbi jelenetben. A gyerekátültetést és a tranzakciót nem is látta más, csak ez az öcs, Péter, ő is titokban. Szabadságon volt a javítóból, tudjuk meg két mosodai

jelenet között. Polgári nevén Polgár Tamás, aki már Mundruczó Kornél előző munkájában, az *Afta* című rövidfilmben is főszerepet játszott, a legvégén fölgyújtott egy okvetetlenkedő autótulajt. Hová is került volna, ha nem a javítóba? Egy-két hónap múlva aztán szabadul is, és beáll dolgozni egy autóbontóba: senki sem bont úgy, mint ő. Egyéb-ként a tengerhez készül már az első perctől, csak az útlevelére vár.

Ám ezt a két filmet nemcsak az amatőr, de átütő tehetségű Polgár Tamás szereplése köti össze. Ha már láttuk az *Aftát*, azt is mondhatjuk, hogy a *Szép napok* 99 percig pörög azon a fentebb szemléltetni próbált magasfeszültségen, amelyet az *Afta* rövidfilmként ért el. Vitázhatunk, hogy ez a kegyetlenebb feszültség egyértelműen javít-e a végeredményen. Mert ezen a szinten már ilyesmikről is lehet és érdemes vitatkozni: mindkét filmben valami lezárt és befejezett épül föl a maga (más-más) formájában, a maga (hasznos) nyersanyagából. Egyszóval klasszikus alkotások, nem véletlenül halmozták el díjakkal mindkettőt, hogy itt csak a *Szép napokkal* Locarnóban elnyert Ezüst Leopárdra utaljunk. Az *Aftát* ugyan Gödöllőn forgatták, míg a *Szép napokat* Kaposvárott, ám ez a Kaposvár nem különböztethető meg attól a Gödöllőtől: ugyanolyan szögletesen geometrikus, nagy, üres terekkel. Akár egy színpadterv. Stílustalanságában

egységes. Úgy siklik a tekintet, mint a sima jégen. Betonpanelek, sárgára festett rács, autópálya. Talán az sem téved, akinek a nagy, sima háttér-felületekről Antonioni neve jut az eszébe, főleg a külső felvételeknél, mert belül persze szűkösek a dobozrekeszek. Menekülésre ösztönző, jellegtelen kisváros. Frizbizni lehet. Az egyik dobozrekeszben aztán Péter meglesi a főnökét a szeretőjével. A lány Maja. A további történeteket most hagyjuk.

A szereplőktől drámaivá sűrített hétköznapi beszédet hallani, egy szóval sem többet, mint ami a helyzet megértéséhez kell; avagy: maga a párbeszéd a helyzet. Mint hírlík, tervszerű improvizációval készültek ezek a jelenetek, hogy biztosan ne sejtsük a következő lépést. Hogy mikor és mi fog robbanni. Megkerülhetetlen az a szó, hogy feszültség, és megkerülhetetlen a frizbi fizikája is: pörög, stabil, és repül. A film egyértelmű csúcspontjai, Péter és Maja szinte táncszerű kettősei is ilyenek. Mintha ugyanaz lenne mindegyik, pedig leginkább még a hirtelen ötletek közösek bennük. Például ahogy kimondatlan érvekkel, láthatatlan, levegőhéjú labdával teniszeznek, mint Antonioni *Nagyításában*. A kamera pedig addig köröz a szereplők körül, míg az a semmilyen környezet is végképp el nem tűnik. A stabilitás a mozgásból ered, szellem és technika együtt áll, ahogy a nagykönyvben.

Említettük a tengert, mert ebben a filmben is a tengerre megy ki a játék, mint Truffaut *Négy száz csapás*-ában. Péter szemszögéből a tenger az indító szülési jelenettel együtt foglalja nőnemű és kozmikus keretbe a történetet. Ilyet is először lát. Van olyan vélemény, hogy a parton véget is ér minden: nincs hova továbbmenni, „szökött szívem megáll és megdobog”, ahogy Pilinszky mondja. Péter tengerhez érési jelenete: száraz tényközlés, felhős időben. Nem látjuk tétozáni, kivált nem vet jelentőségteles pillantást a kamerába, sőt még el is tűnik előle.

Földobja a táskáját, jó magasra.

Ha tudjuk, hol a labda, akkor látni már szükségtelen.

KISS PÉTER

(*Írta: Mundruczó Kornél, Petrányi Viktória. Rendezte: Mundruczó Kornél.*

Főszereplők: Polgár Tamás, Tóth Orsolya, Wéber Kata, Horváth Lajos Ottó, Réthelyi András, Kuna Károly, Szandtner Anna. 2001.)

Illés Andrea: ***Magyarországi világörökségek***

A könyvesboltok polcain a közel-múltban meglehetősen sok világörökségről szóló könyv bukkant fel, ám közöttük nem akadt olyan, amely arra vállalkozott volna, hogy

az UNESCO által védetté nyilvánított magyarországi helyszíneket a teljesség igényével mutassa be. Épp ezért a karácsonyi könyvkínálat egyik legérdekesebb darabja a *Magyarországi világörökségek* című kötet. A színvonalas fotóalbum és az érdekes művelődéstörténeti könyv erőit jó érzékkel egybekovácsoló mű regényes múltidézése, olvasmányos stílusa, no meg szebbnél szebb képei által szinte a helyszínekre röpíti az olvasót. A szerző a világörökségi védelemmel kitüntetett magyarországi tájak, természeti csodák, műemlékek, kultúrák tudományos és művészeti jelentőségét úgy közvetíti, hogy közben beavat titkaikba, legendáikba, a nép ajkán évszázadok óta terjedő meséikbe. Sokkal érdekesebb a megközelítés annál, mint amikor száraz adatokkal, csak szakemberek által értett zsargonnal ostromolnak bennünket. Így ereszkedhetünk le a Baradla cseppkőcsoda-világába, hol útítársunk nem más, mint Petőfi Sándor, így ismerkedhetünk meg a szerelmi szenvedélyben égő hollókői várúrral, aki nem átallotta elrabolni és várában fogva tartani a szomszédos vár szépséges úrnőjét, így pillanthatunk be az ókori Sopianae, azaz Pécs ókeresztény közösségének életébe-halálába vagy a Szent Márton hegyén több mint ezer esztendeje megtelepedett bencés szerzetesek mindennapjaiba.

A kötetet különösen aktuálissá teszi, hogy a 2002 nyarán Budapes-